

Muziek spelen zoals de componist het hoorde

JOS VAN IMMERSEEL viert 25 jaar Anima Eterna Brugge met Claude Debussy

INTERVIEW
KOEN VAN BOXEM

Muziek spelen op authentieke instrumenten, dat is al 25 jaar het handelsmerk van het gezelschap Anima Eterna Brugge van Jos Van Immerseel. Vieren doet hij met een feestprogramma rond de Franse componist Claude Debussy.

Na het interview in zijn nieuwe woning in Middelburg neemt Jos Van Immerseel ons nog even mee naar een bijgebouw. Hier heeft zijn collectie historische klavecimbels, pianofortes en piano's onderdak gevonden. Het zijn stuk voor stuk prachtige exemplaren, minutieus hersteld. Hij wijst naar een piano uit 1841. 'Op zo'n piano heeft Chopin zijn muziek gecomponeerd', zegt hij. Als Van Immerseel, pianist van opleiding, Chopin vertolkt, speelt hij op die piano en geen andere.

En dat heeft niets te maken met een vreemd soort drang naar nostalgie. Voor Van Immerseel is spelen op historisch authentieke instrumenten essentieel voor zijn muzikale bestaan. Het is een van de redenen waarom Van Immerseel 25 jaar geleden Anima Eterna oprichtte. 'Een componist schreef zijn muziek voor het instrumentarium dat hij kende. Het bepaalde voor een deel het resultaat. Om de compositie echt tot haar recht te laten komen volgens de geest van de componist, kan je niet anders dan terugrijpen naar de authentieke instrumenten.'

De grote orkesten die Van Immerseel voor de oprichting van Anima Eterna in Vlaanderen dirigeerde, spelen niet op historische instrumenten. Hij geeft toe - zij het stilletjes - dat hij toen en nu problemen heeft met de structuur van de insteunorkesten en zijn vastbenoemde muzikanten. 'Ik was het beu elke maandagochtend weer van nul te moeten beginnen. Ik miste passie.'

PUT VAN 7 MILJOEN

Dat probleem stelt zich bij Anima Eterna niet. Het gezelschap heeft geen enkele muzikant vast in dienst. Per project zoekt Van Immerseel zijn muzikanten bijeen, uit alle hoeken van de wereld. 'Ik hou nooit audities, ik vraag nooit diploma's. Ik praat, en schat in hoe muzikanten in de groep functioneren. Dat is belangrijk. Ik heb het een paar zeldzame keren meegemaakt dat een muzikant dacht de grote Jan te moeten uithangen. Niet eens door veel te zeggen. Een houding, een blik, dat is al genoeg. Dan moet je ingrijpen.'

Als we hem vragen of hij de afgelopen

© ALEX VANHEE

Ik hou nooit audities. Ik praat en schat in hoe muzikanten in groep functioneren.

JOS VAN IMMERSEEL, dirigent Anima Eterna

25 jaar ooit heeft betreurd dat hij met Anima Eterna is begonnen, is het antwoord resoluut nee. 'Maar we hebben wel een paar keer veel miserie meegemaakt. Twintig jaar geleden trokken we naar Japan om de volledige pianoconcerto's van Mozart uit te voeren, in Tokio en Kyoto. De toenmalige Vlaamse regering had ons subsidie beloofd voor dat project. Door de wisseling van de regering hebben we daar nooit een frank van gezien. Resultaat: een put van 7 miljoen Belgische frank.'

'Voor een beginnend ensemble is dat niet eenvoudig. Mijn raad van bestuur, waarin nogal wat bedrijfsleiders zaten, zei: het is simpel, we stoppen en beginnen opnieuw. Maar zo werkt het natuurlijk niet. De muziekwereld is klein. Binnen de korste keren heb je de reputatie

van een onbetrouwbaar orkest en vind je geen muzikanten meer. Ik ben doorgaan, en na een paar jaar waren de putten gevuld.' Het orkest draait nu met een omzet van 1,8 miljoen euro (2010). Daarvan wordt 55 procent gegenereerd uit eigen inkomsten, 45 procent uit subsidies, het overgrote deel (98,2) van de Vlaamse

overheid. In april wacht de nieuwe subsidieronde. 'Zonder subsidies zouden we het een stuk moeilijker krijgen, maar we zouden het overleven.'

Of het Debussy-project, waarmee het gezelschap zijn zilveren jubileum viert, dan nog zou kunnen, is maar de vraag. Met 83 muzikanten is het een groot pro-

'Debussy legde de basis voor de jazz'

2012 is uitgeroepen tot het grote Debussy-jaar omdat het precies 150 jaar geleden is dat de Franse componist werd geboren.

De jonge Debussy was een pianotent en mocht op zijn elfde naar het Conservatoire de Paris. Later studeerde hij compositie en won in 1884 de Prix de Rome. Hij kon twee jaar in Rome studeren maar dat was geen succes. Zijn vernieuwende muziek werd door de toenmalige muzikelite weggehoond. Maar Debussy deed voort. Eerst werd hij sterk beïnvloed door Wagner. Op de wereldtentoonstelling van Parijs in 1889 raakte hij erg onder de indruk van Spaanse en Javaanse muziek. Die stuurden zijn composities in

een nieuwe richting. Hij overleed in 1818 aan kanker. Debussy's invloed kan niet worden overschat, meent Jos Van Immerseel. 'Hij staat aan de basis van de jazz. Als je de natuurlijke muzikale evolutie volgt van Bach, Mozart, Beethoven, Debussy, dan is jazz de rechtstreekse voortzetting. Dat is mijn overtuiging. De ingewikkelde harmonieën en akkoordenschema's van de jazz zijn door Debussy geïnitieerd. De klassieke muziek is daarna de weg van de atonaliteit ingeslagen. Ik heb daar veel respect voor. Alleen: het is geen natuurlijke voortzetting van de muziek zoals die zich de voorbije eeuwen heeft ontwikkeld.'

een nieuwe richting. Hij overleed in 1818 aan kanker. Debussy's invloed kan niet worden overschat, meent Jos Van Immerseel. 'Hij staat aan de basis van de jazz. Als je de natuurlijke muzikale evolutie volgt van Bach, Mozart, Beethoven, Debussy, dan is jazz de rechtstreekse voortzetting. Dat is mijn overtuiging. De ingewikkelde harmonieën en akkoordenschema's van de jazz zijn door Debussy geïnitieerd. De

klassieke muziek is daarna de weg van de atonaliteit ingeslagen. Ik heb daar veel respect voor. Alleen: het is geen natuurlijke voortzetting van de muziek zoals die zich de voorbije eeuwen heeft ontwikkeld.'

ject. Op het programma in Brussel en Brugge staan 'Prélude à l'après-midi d'un faune', 'Images' en 'La Mer', vervolledigd door Ravels 'Shéhérazade'. Van Immerseel heeft net de tweede repetitiedag achter de rug. Tot zijn grote tevredenheid, zegt hij bij een goed glas porto. 'Ik heb vroeger bijna nooit Debussy gespeeld en

nu pas weet ik waarom. Die instrumenten weer, hè. Die Franse instrumenten uit Debussy's tijd geven zijn werken zoveel extra kleur. De muzikanten hebben zich ook goed voorbereid, daar ben ik blij om. In december en januari heb ik niets anders gedaan dan op de componist gestudeerd. Zijn volledige correspondentie doorgenomen - 3.000 pagina's -, zijn manuscripten onderzocht. Debussy is erg moeilijk om te spelen. Hij vond een nieuwe muzikale taal uit, met veel complexe harmonieën en ritmes. Soms zitten er tot 16 muzikale stemmen in een compositie. Hoor je die allemaal? Nee, je hoort het geheel. Vergelijk het met het kijken naar een schilderij. Je kan er vanop afstand naar kijken, of elk detail bestuderen.'

SYMBOLISCHE GOLVEN

Debussy wordt gemeenzaam een muzikale impressionist genoemd, ook al in zijn tijd. Omdat de luisteraar in het begin moeite heeft de complexe werken te doorgronden. Dat leidt tot een gevoel van vaagheid. Debussy had nochtans een hekel aan de term impressionisme. Dat is iets voor schilders, zei hij vaak. 'Hij had meer affiniteit met de symbolisten, vooral in de literatuur met schrijvers als Maurice Maeterlinck en Stéphane Mallarmé. Van 'La Mer', een van zijn beroemdste orkestrale meesterwerken, wordt gezegd dat je de golven hoort. Maar dat is weer die impressionistische benadering, een associatie die veel mensen er nu aan geven. Dat klopt niet. Debussy bootst de klank van de golven niet na. Hij symboliseert ze. Dat is een groot verschil', zegt Van Immerseel.

De vermeende vaagheid in Debussy's werk is volgens Van Immerseel de voorbije decennia voor heel wat orkesten een vrijgeleide geweest om de muziek ook vaag te interpreteren. 'Door de gelaagdheid moet je zijn composities net ongeloflijk precies spelen. Pas dan krijg je die geweldige klankeffecten. Als ik met de partituur in de hand naar opnames luister, ben ik vaak verbaasd. Omdat men niet speelt wat er staat. Debussy zou daar een hekel aan hebben gehad. Hij was een grote controlefreak.'

Dat geldt misschien ook voor Van Immerseel. Wat met Anima Eterna als hij er niet meer is? 'Vervelende vraag. (lachje) Als het voortgaat in mijn filosofie, dan graag. Anders hoeft het niet. Nu, ik mag dan wel 67 worden, ik ben niet van plan te stoppen. Er zijn veel dirigenten op leeftijd. Dat komt natuurlijk door de passie voor de muziek. Je bent er nooit klaar mee. En ik kom gewoon ook uit een sterke familie. Mijn vader liep op zijn 65ste zo snel de trappen op dat ik niet kon volgen. Als je een dag als vandaag bekijkt: vanochtend een fotosessie, dan zes uur staand repeteren, nu dit gesprek en straks weer wat werken. Geen enkel probleem. Kom, we gaan naar de piano's kijken.'

■ **25 jaar Anima Eterna Brugge**, concerten rond Claude Debussy, zaterdag 4 februari in Flagey, donderdag 9 februari concertgebouw Brugge. www.animaeterna.be